

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ ՆՈՐՄԱՏԻՎ ԿԱՐԳԱՎՈՐԻՉՆԵՐԻ ՀԵՐԱՐԽԻԿ ՏԱՐԱԲՆՈՅԹ ԿԱՊԵՐԸ

Իրավունքի տեսության ներկայացուցիչների կողմից ձևակերպվել և հիմնավորվել է իրավունքի ներքին և արտաքին ձևերի սահմանազատման անհրաժեշտության վերաբերյալ արդյունավետ գաղափարը. առաջինը՝ դիտարկվում է տրված պատմական տիպի իրավունքի համակարգ և հնարավորությունն ընձեռում բացահայտելու իրավունքի նորմատիվ-կամային բովանդակության ներքին կազմակերպումը, երկրորդը՝ նշում է արտաքին արտահայտման եղանակը, նման բովանդակության ձևակերպմանը և հանդիսանում այլ սոցիալական կարգավորիչների շարքում իրավունքի ճանաչման ֆորմալ չափորոշիչ:

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ. իրավունք, համակարգ, նորմատիվ, կարգավորիչներ, հիերարխիկ տարաբնույթ կապեր:

Իրավունքի ներքին ձևի կառուցվածքային կազմակերպման մեջ առկա կապերի բնույթի տեսանկյուններից, ըստ մեր կարծիքի, կարելի է խոսել նորմատիվ-կարգավորիչ միջոցների, իրավունքի ձյուղերի և իրավունքի ձյուղի «ըստ ծավալի» տարբեր կառուցվածքային տարրերի միջև նկարագրության հիերարխիայի գոյության վերաբերյալ:

Իրավունքի համակարգը կառուցվում է բազմամակարդակ, հիերարխիկ կազմակերպված բուրգի սկզբունքով, դրա հիմքով տեղակայված նորմատիվ-կարգավորիչ միջոցները միավորվում են իրավական սուբինստիտուտներում և ինստիտուտներում, դրանք՝ իրավունքի ենթաձյուղերի և ձյուղերի, որոնք իրենց հերթին իրավական հանրույթնե-

րում (զանգվածներում), և սահմանափակված ձևով կազմում են իրավունքի համակարգը, ընդ որում՝ իրավունքի համակարգի յուրաքանչյուր ստորին տեղակայված մակարդակը գտնվում է սուբորդինացված հարաբերություններում վերինների հետ և յուրաքանչյուր վերին մակարդակում ծագում է էմերջենտության հատկություն:

Դրա հետ կապված վիճելի ներկայանում է իրավունքի համակարգի հիերարխիկ հատկությունների վերաբերյալ Վ. Ա. Տոլստիկի թեզը, ով պնդում է, որ իրավունքի համակարգում հիերարխիայի դեպքում «խոսք է գնում ոչ թե համապատասխան կառուցվածքային տարրերի ուժային ենթակայության, այլ կախվածության վերաբերյալ, նրա նման, որը տեղակայված է, օրինակ, իրավական ակտերի դասակարգիչի կառուցման հիմքում»:¹

Իսկապես, կազմակերպչական հիերարխիան բնորոշ է իրավունքի համակարգի տարբեր տարրերի համար, սակայն բերված համեմատությունը, առաջինը, կոռեկտ է համեմատական համակարգերի էության տեսանկյուններից՝ բոլոր դեպքերում իրավունքի համակարգը, ըստ իր էության, օբյեկտիվ է, բնութագրում է իրավունքում ընթացող իրական երևույթներ և գործընթացներ, իսկ իրավական ակտերի դասակարգիչը հանդիսանում է յուրօրինակ մատրիցա կոնկրետ ակտի իրավունքի աղբյուրների համակարգերի համար հաստատված (ընդ որում սուբյեկտիվիզմի էական աստիճանով) որոշակի չափորոշիչին «հարմարեցման» համար, երկրորդը, ճիշտ է

հիերարխիայի ընդհանուր հասկացության տեսանկյուններից, իրավունքի համակարգի մեջ աստիճանակարգությունը արտահայտվում է նշված համակարգի նկարագրության ժամանակ վերին և ստորին տարրերի միջև սուբորդինացման մեջ, սակայն նշված հարաբերությունները միջնորդված են մարդու գիտակցությամբ և այդ իսկ պատճառով կարող են ընկալվել իրենց բացահայտող սուբյեկտի կողմից՝ որպես սեփական կամային ակտի արտահայտում, որը անմիջական հարաբերություն չունի իրավունքի համակարգի հետ:

Նշենք, որ բազմաթիվ հետազոտություններ, որոնք նվիրվել են իրավունքի տարբեր նորմատիվ-կարգավորիչ միջոցների, սուբինստիտուտների, ինստիտուտների ոլորտների «իրավական բնույթի» բացահայտմանը, կողմնորոշված են իրավունքի համակարգի առավել խոշոր և փոքր տարրերի միջև հիերարախիկ (սուբորդինալ) կապերի բացահայտմանը:² Դա իրականացվում է նաև գործնական նպատակներով՝ ընկալելու, թե որ ոլորտային, ճյուղային ինչ ռեժիմ է գործում իրավական իրականության տվյալ հատվածում:

Բացի դրանից՝ երբեմն նաև գիտնականները, օրենսդիրները և քաղաքագետները բացահայտ խոսում են իրավունքի համակարգի մեջ հիերարխիկ հիմքերի վերաբերյալ: Օրինակի որակով կարելի է բերել գերակայող իրավական գաղափարախոսության հարաբերակցությունը հանրային և մասնավոր իրավունքին³, ազգային և միջազգային իրավունքին:

Նկարագրության հիերարխիան արտահայտվում է նաև տարբեր մասշտաբների նորմատիվ-կարգավորիչ միջոցների համագործակցության դեպքում. այսպես՝ իրավունքի սկզբունքների նկատմամբ կիրառական, ընդհանուր իրավական սկզբունքները կոնկրետացվում և արտահայտվում են ճյուղերում՝ ճյուղայինները հատուկ սկզբունքներում:

Իրավունքի հատուկ և ընդհանուր նորմերի միջև փոխհարաբերությունները ևս կարող են բացահայտվել նկարագրության հիերարխիայի ասպեկտներում:

Հիերարխիկությունը (աստիճանավորությունը) սակայն փոքր-ինչ այլ տեսակի, առանձնահատուկ է նորմատիվ-կարգավորիչ միջոցների միջև հարաբերությունների մի շարքի համար:

Գրականության մեջ առանձնացնում են տարբեր հիերարխիկ կապեր, որոնք բնութագրում են նորմատիվ-կարգավորիչ միջոցների միջև փոխհարաբերությունները, ընդ որում հիերարխիկ կախվածության նկարագրության ժամանակ շեշտադրությունը կատարվում է ոչ թե որոշ նորմատիվ-կարգավորիչ միջոցների՝ մյուսներից ուղիղ կազմակերպչական կախվածության, այլ ըստ իրավունքի որոշումների ընդունման մակարդակների առանձնահատկության վրա:

Օրինակ, երբ խոսվում է իրավունքի և այլ նորմատիվ-կարգավորիչ միջոցների նպատակների և խնդիրների միջև հիերարխիայի վերաբերյալ, արտահայտվում է կարծիք, որ նպատակները և խնդիրները կանգնած են իրավական կատեգորիաների հիերարխիայում առավել բարձր մակարդակում, քան իրավունքի սկզբունքները, քանի որ հատկապես նպատակները և խնդիրներն են սահմանում ամբողջ իրավական ճյուղի առաքելությունը, իսկ տարբեր նպատակներ՝ հանգեցնում իրենց ձեռքբերման տարբեր մեթոդների, իսկ հետևաբար, տարբեր է իրավունքի համակարգի կառուցման և իրավակիրառական գործունեության սկզբունքների շրջանակները: Եվ հակառակը, որոշակի սկզբունքների պահպանությունը կարող է հանգեցնել ոչ թե ցանկացած, այլ միայն խիստ որոշակի նպատակների ձեռքբերման: ⁴

Իրավունքի նորմերի և սկզբունքների հարաբերակցության խնդրի լուծման ոչ միանշանակությունը, իրավական հիերարխիայում իրավունքի սկզբունքների տեղի սահմանման բարդությունը «հնա-

րավոր է՝ պայմանավորված են սկզբունքների և դրանց գործառնությունների իրավաբանական նշանակությունների շփոթությամբ»:⁵ Որպես կանոն՝ իրավական նորմերի և սկզբունքների հիերարխիկ ենթադասությունը բացատրվում է նրանով, որ վերջիններս ներծծվում են իրավական հյուսվածքում, արտահայտում իրավունքի համակարգի կամ դրա առանձին խոշոր ենթահամակարգերի (ինչպիսիք են՝ իրավունքի ճյուղը կամ ենթաճյուղը) համար բնորոշը, օրինաչափը և ընդհանուրը: Իրավունքի սկզբունքները «ոչ միայն ամրապնդում են իրավունքի բազմազանությունը միասնական, կայուն, փոխհամաձայնեցված համակարգում, այլ նաև իրավունքին հաղորդում ամբողջական բնույթ»:⁶ Ինչպես արդարացի նշել է Վ. Պաունդը. «իրավական սկզբունքները կիրառվում են իրավաբանների կողմից, որպեսզի մեկնաբանվեն և միմյանց հետ համաձայնվեն առկա իրավաբանական կանոնները, սահմանելով դրանց կիրառության ոլորտները, ինչպես նաև, երբ դրանում առկա է պահանջ կանոնների ստացման համար, որոնք նախկինում գոյություն չունեին»:⁷

Իրավունքի տեսությունում ևս արտահայտվել է նորմերի նկատմամբ սկզբունքների գերակայման վերաբերյալ կարծիք: Յու. Ա. Տիխոմոլը նշում է, որ իրավական համակարգի համար բնորոշ է մի շարք հատուկ կոռելյացիաների առկայություն, այդ թվում նաև այսպիսին՝ «նորմեր-սկզբունքները և նորմ-նպատակները ունեն առաջնություն այլ նորմերի նկատմամբ»⁸, քանի որ «իրավունքի նորմերը չպետք է հակասեն իրավունքի սկզբունքներին»:

Նման ձևով դատում են նաև ճյուղային հետազոտություններում:⁹ Օ. Ա. Կուզնեցովը համարում է, որ «քաղաքացիական իրավունքի սկզբունքները համակարգային հիերարխիայում ունեն ընդհանրացվածության ամենաբարձր մակարդակը: Հիերարխիայի հաջորդ, առավել ցածր մակարդակում, գտնվում են նորմ-

սկզբունքների իրավաբանական իմպերատիվները: Դրանք հաճախ տարածում են սեփական ազդեցությունը քաղաքացիական իրավունքի առանձին ճյուղերի կամ ինստիտուտների, հասարակական հարաբերությունների որոշակի տեսակի, օրինակ, պայմանագրային հարաբերությունների վրա: Հիերարխիան ավարտում են հատուկ նորմերը, որոնք կարգավորում են հասարակական հարաբերությունների կոնկրետ տեսակ»:¹⁰ Միջազգային պայմանագրերի նորմերի միջազգային իրավունքի հիմնական սկզբունքներին համապատասխանության անհրաժեշտությունը նշվում է միջազգային իրավունքի գրականության մեջ:¹¹

Միևնույն ժամանակ նման մոտեցման շրջանակներում մինչև վերջ հասկանալի չէ. հնարավոր է արդյոք կոնկրետ նորմերի և ընդհանուր սկզբունքի հակասության դեպքում հրաժարվել ընդունել նորմը և գործել սկզբունքի հիման վրա: Այս հարցի դրական պատասխանը բացակայում է: Ռ. Դվորկինը, օրինակ, համարում է, որ իրավունքի ընդհանուր բովանդակային սկզբունքները հիերարխիայում գերազանցում են իրավական նորմերին, «նույնիսկ այն դեպքում, եթե օրենքի նորմը լիարժեք պարզ է, սակայն չի համապատասխանում այդ բովանդակային սկզբունքներին»:¹¹⁽¹⁾ Միևնույն ժամանակ, նշված խնդիրը պահանջում է առավել խորը վերլուծություն, որը տեղին չէ աշխատանքում: Նշենք միայն «nota bene», որ իրավական սկզբունքների և նորմերի հիերարխիկ հարաբերակցության հայեցակարգը ստացել է ամրագրում նաև միջազգային իրավունքի մեջ:

Միջազգային իրավունքի տեսական հիմքերին նվիրված միջազգային իրավունքի 2006թ. ՄԱԿ-ի Հանձնաժողովի հեղինակային եզրակացության մեջ ընդգծվում է, որ չնայած միջազգային իրավունքի մեջ հիերարխիկ հիմքերի արտահայտվածության աստիճանների որակական տարբերություններին, միջազգային իրավունքում ներպետա-

կանի համեմատությամբ «միջազգային իրավունքի որոշ նորմեր միջազգային իրավական համակարգում զբաղեցնում են առավել բարձր դիրք կամ հատուկ կարգավիճակ: Երբեմն դա արտահայտվում է «մարդասիրության տարրական դատողությունները» կամ «միջազգային իրավունքի անբեկանելի սկզբունքները» արտահայտող որոշ նորմերի «հիմնարարականներ» նշմամբ»:¹² Այսպիսով՝ միջազգային իրավունքի համար բնորոշ է հիերարխիան միջազգային իրավունքի ընդհանուր ընդունված սկզբունքների (*jus cogens*) և այլ նորմերի միջև. «Միջազգային իրավունքի նորմը կարող է ունենալ առաջնություն այլ նորմերի նկատմամբ իր բովանդակության կարևորության, ինչպես նաև դրա առաջնության ընդհանուր ուժով: Այդպիսին է միջազգային իրավունքի իմպերատիվ նորմերի դեպքում (*jus cogens*)¹³, այսինքն՝ նորմեր, որոնք ընդունվում և հաստատվում են պետությունների միջազգային հանրության կողմից որպես «*jus cogens*» նորմեր՝ շեղումները հնարավոր չեն»:¹⁴

Ավանդաբար իրավունքի համակարգի շրջանակներում իրավագիտությունը դիտարկում է բոլոր ընդունվող իրավունքի աղբյուրները ոչ թե ուղղակի մեխանիկական համախումբ, այլ նաև որպես համակարգ¹⁵, որը բաժանվում է իրավունքի տարբեր տեսակներից բաղկացած մի շարք համակարգերի՝ նորմատիվ իրավական ակտերի ենթահամակարգ, նորմատիվ պայմանագրերի ենթահամակարգ, իրավական ավանդույթների ենթահամակարգ:

Որպես կանոն՝ հետազոտողները գրում են, որ հիերարխիկ հիմքը բնորոշ է նորմային իրավական համակարգին: Օրինակ, ըստ Վ. Մ. Սիրիսի, իրավունքի և դրա աղբյուրների (հետերարխիա հիերարխիայի փոխարեն) կառուցման հիմքերի հետմոդեռնիստական մոտեցման քննադատությունը մոդեռնի դիրքորոշումներից գրեթե անհնարին է մեկ պարզ պատճառով. դա չեն թույլատրում

փիլիսոփայական դրույթների և աշխարհընկալումների արմատական տարբերությունները, որոնք առաջարկվում են Մոդեռնի և Հետմոդեռնի նախագծերում: Չի հաջողվում երկու տարբեր աշխարհընկալումների ներկայացուցիչներին պայմանավորվել նաև տերմինների վերաբերյալ:

Գ. Ֆ. Շերշենևիչը, վերլուծելով օրենքի և ավանդույթների հարաբերակցությունները, կատարեց պատմական եզրակացություն. «Իրավունքի ձևերի հավասար ուժից նույն հաջողությամբ կարելի է ստանալ ինչպես այն, որ յուրաքանչյուր ձևը կարող է չեղյալականացնել իրեն հակասող այլ ձևի դրույթները, այնպես նաև այն, որ ձևերից որևէ մեկը ի գործ է չեղյալականացնել մյուսի կողմից ստեղծված դրույթները, որոնք հավասարազոր են վերջինիս՝ ըստ ուժի»:¹⁶ Ն. Մ. Կորկունովը ուղղակի նշում է իրավունքի աղբյուրների համընդհանուր հիերարխիայի անհրաժեշտությունը:¹⁷

Համանման ձևով դատում է նաև Մ. Մացայկովը: Բացահայտելով իրավունքում հիերարխիայի դերը և նշանակությունը՝ նա գրում է. «Իրավական ակտերի հիերարխիկ կապը հանդիսանում է վճռորոշ պահ համակարգի բնութագրման մեջ: Սահմանադրության, այլ օրենքների հետ հակասություններ ունեցող ցանկացած ակտի նորմատիվ հաստատումը ենթակա է չեղյալացման, այսինքն՝ չեն հանդիսանում տվյալ համակարգի տարրեր, այլ իրենցից ներկայացնում են իրավախախտման տարատեսակ»:¹⁸ Ընդ որում, ինչն է բնորոշ, իրավունքի աղբյուրի հիերարխիայի մեջ վերինի և ստորինի հարաբերությունները կառուցվում են ըստ կազմակերպման տեսակի՝ ստատիկ և դինամիկ կապերի հիման վրա, առավել բարձր մակարդակի էշելոնները սահմանում են ստորինների բովանդակային և ֆորմալ բնութագրիչները:

Ծագում է հարց. հնարավո՞ր է արդյոք պնդել, որ հիերարխիկ կապերը բնորոշ են իրավունքի աղբյուրների ամբողջ համակարգին:

Մոդեռնի պարադիգմայում իրավական հիերարխիան հետազոտող հեղինակների մեծամասնությունը դրական են պատասխանում այս հարցին: Նրանց համար իրավունքի աղբյուրների խիստ աստիճանակարգությունը (հիերարխիկությունը) պատմականորեն պայմանավորված է, տեսականորեն հիմնավորված և քաղաքական արդարացված: Միևնույն ժամանակ, Հետմոդեռնի դիրքորոշումներից առաջարկվող հետազոտողների համար իրավունքի դիտարկմանը նման մոտեցումը ակնհայտ չէ՝ տեղեկատվական պայթյունի, գլոբալացման, արժեքների արժեզրկման և աշխարհի նկատմամբ արևմտյան տեսանկյունների հաղթանակած արշավի իրավիճակում ակնհայտ է իրավական հիերարխիայի հայեցակարգից ի օգուտ իրավունքի ցանցաձև կառուցվածքի (հետերարխիայի) հրաժարման կամ, որպես մինիմում, իրավունքի նկարագրության հիերարխիկ մոտեցման հիմնական դրույթների հերքելիության չափորոշչին չհամապատասխանության հայտարարման գայթակղությունը:¹⁹

Կարգի (հատկապես ժամանակակից) առկայությունը և գործառնությունը հնարավոր չէ առանց նշված ինստիտուտի կամ սկզբունքի: Հիերարխիայի միջոցով իրավունքի մեջ ձեռք է բերվում իրավական նորմերի (ակտերի) հսկայական թվի միասնություն և դրանց համաձայնեցված գործունեություն... Առանց իրավունքի մեջ հիերարխիայի հնարավոր չէ իրավական կարգի գործառնությունը, քանի որ դա կհանգեցնի գերակայող հասարակական ուժերի առաջադրված նպատակների իրականացման համար արժեքավոր նախադրյալների անբավարարության...²⁰

Պոզիտիվ իրավունքի ձևերի հիերարխիկ բնույթը, որն ամենից առաջ բնորոշ է նորմատիվ-իրավական ակտերի համակարգին (ենթահամակարգին) արտահայտվում է նրանում, որ տվյալ մասնավոր համակարգի կառուցվածքային տարրերը այս կամ այն ազգային իրավունքի շրջանակներում գոյություն ունե-

ցող, առանց բացառության բոլոր ձևերը ընդգրկող ընդհանուր համակարգում զբաղեցնում են իրենց խիստ սահմանված, իրենց իրավաբանական ուժով և սոցիալական արժեքավորությամբ պայմանավորված տեղը:

Իրավունքի տարբեր աղբյուրների միջև հիերարխիկ կապի առկայության վերաբերյալ գրում է Մ. Ն. Մարչենկոն: Միևնույն ժամանակ իր դատողություններում նա ընդգծում է իրավունքի տարբեր տեսակների միջև հիերարխիկ կապերի արտաքին արտահայտման եղանակների և բնույթի ոչ միանշանակության վերաբերյալ: «Եթե նորմատիվ իրավական ակտերի նկատմամբ իրավունքի ձևերի հիերարխիկության օրենսդրորեն ամրագրված սկզբունքը արտահայտվում է առավել լիարժեք և ուղղագիծ, ապա իրավունքի երկու աղբյուրների նկատմամբ... ձևերի (իրավունքի աղբյուրների) այնպիսի տեսակների հիերարխիկ բնույթը, օրինակ, իրավական ավանդույթը, իրավական պայմանագիրը և այլն, արտահայտվում են ոչ այդքան վառ և ակնհայտ»:²¹

Իրավունքի աղբյուրների հիերարխիայի խնդրայնության հետազոտությունները ցանկացած պետությունում առաջացնում են ոչ միայն իրավաբան-տեսաբանների, այլ նաև պրակտիկ աշխատողների հետաքրքրությունը, քանի որ գիտնականների համար հիերարխիայի՝ որպես իրավունքի ներհամակարգային կազմակերպման կարգի ուսումնասիրությունը սերտորեն կապված է այլ՝ հիերարխիայի առավել աշխարհիկ և գործնական ասպեկտի «lex superior» կանոնների կատարման միջոցով իրավական համակարգում հակասությունների չեզոքացման խնդրայնության հետ: Այլ խոսքերով՝ իրավունքի աղբյուրների հիերարխիայի իրավաբանական-դոգմատիկ նշանակությունն ամենից առաջ այն է, որ հաստատվի տարբեր իրավաբանական ուժով օժտված օբյեկտների միջև հիերարխիկ կոնֆլիկտների լուծման կանոնների համակարգը:

1. Толстик В. А. Иерархия источников российского права. Дис. ... д-ра юрид. наук. Нижний Новгород, 2002, с. 16–17
2. Осипов М. Ю. Системы о праве и правовые процессы. М., 2015, с. 13–14
3. Дорохин С. В. Деление права на публичное и частное: конституционно-правовой аспект. М., 2006.
4. Келина С. Г., Кудрявцев В. И. Принципы советского уголовного права. М.: Наука, 1988. С. 24–25.
5. Бертель Ж. Л. Общая теория права. С. 175.
6. Черданцев А. Ф. Толкование права и договора: учеб. пособие. М.: Юнити, 2003. С. 33.
7. Дробышевский С. А. История политических и правовых учений: основные классические идеи. С. 434.
8. Тихомов Ю. А. Нормативное регулирование: взлет или кризис? // Журнал российская правда. 2006. №4. С. 56.
9. Кузнецова О. А. Специализированные нормы российского гражданского права: Теоретические проблемы: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Екатеринбург. 2007. С. 7, 18, Филимонов В. Д. Принципы уголовного права. М.: Центр Юринформ. 2002. С. 51–55.
10. Кузнецова О. А. Специализированные нормы российского гражданского права. С. 17–18
11. Тиунов О. И. Об основании юридической силы международного договора// Государство, право, законность: Ученые записки №284. Вып. 4. Пермь, 1973. С. 182. 11(1) Дворкин Р. О. О правах в серьез. М., 2004, с. 27–28
12. Организация Объединенных нации. Доклад Комиссии международного права: 58-я сессия (1 мая – 9 июня и 3 июля – 11 августа 2006). Нью-Йорк, 2006
13. Венская конвенция о праве международных договоров 23.05.1969г// Международное публичное право: сб док. Т.1.М.: Бек, 1996. С. 67–87
14. Венская конвенция о праве международных договоров 23.05.1969г// Международное публичное право: сб док. Т.1.М.: Бек, 1996. С. 67–87
15. Марченко М. Н. Источники право: учеб.пособил. М.: Проспект. 2015. С. 97–99
16. Шершеневич Г. Ф. Философия права. Т. 1. Часть теоретическая. Общая теория права. Вып 1. М. 1990. С. 121.
17. Коркунов Н. М. Лекции по общей теории права. СПб.: Юрид. центр Пресс. 2003. С. 370–372
18. Сырых В. М., Логические основания общей теории права. В. 2 т. Т. 1. Элементарный состав. М.: Юстинциформ. 2000. С. 59
19. Яковлев А. М. Социальная структура и право. М., 2015. С.33–34., Осипов М. Ю. Системы в праве и правовые процессы. М., 2015, с. 5–6.
20. Мицайков М. Иерархия права. С. 53–56.
21. Марченко М. Н. Источники права., 2-е изд. М., 2014. с. 30–31.

**ИЕРАРХИЧЕСКИЕ РАЗНОРОДНЫЕ СВЯЗИ НОРМАТИВНЫХ
РЕГУЛЯТОРОВ В СИСТЕМЕ ПРАВА**

ГАРНИК САФАРЯН

НАН РА, Институт философии, социологии и права, доктор юридических наук, профессор

ДАВИД АКОПЯН

НАН РА, Институт философии, социологии и права, аспирант

В настоящей статье обстоятельно рассматриваются иерархические разнородные связи нормативных регуляторов. В статье подчеркивается, что система права, имея многоуровневую, иерархическую структуру, строится по принципу пирамиды, в основании которой нормативные регуляторы объединяются в отрасли, институты, нормы права, при этом каждая нижняя ступень системы права находится в субординационных отношениях с находящимися на высших ступенях, подчиняется им.

HIERARCHICAL HETEROGENEOUS RELATIONS OF NORMATIVE REGULATORS IN LAW SYSTEM

GARNIK SAFARYAN

Doctor of Law, Professor

DAVID HAKOBYAN

National Academy of Sciences, Institute of Philosophy, Sociology and Law

The article in detail discusses the various hierarchical relations of normative regulators. It is emphasized that the law system, having a multi-level and hierarchic structure, is constructed on the principles of a pyramid, where the normative regulators are united in branches. Institutions and norms of law. Thus, the lower levels of the law system are subordinate to those being on higher levels.